

**การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านทุนทางวัฒนธรรม:
กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**
**Developing the Grassroots Economy through Cultural
Capital: A Case Study of the Mon Ethnic Group in
Ban Wang Ka, Nong Lu Subdistrict,
Sanakhla Buri District, Kanchanaburi Province**

นพรัตน์ ไชยชนะ^{1*} วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์¹ มะรอมแซะ เล้าะและ¹ สุกพงษ์ สุขชาวนา²
พจนิษฐ์ สุขชาวนา³ วีระ ยุคคุณธร⁴ และ วิยะดา พลชัย⁵
Nobparat Chaichana^{1*}, Weerawat Udomsap¹, Marosaeh Lohlaeh¹,
Suapong Sukchaona², Photjaneer Sukchaona³, Weera Yukunthorn⁴ and
Wiyada Pollachai⁵

¹ สาขาวิชานวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 71190

² สาขาวิชาการออกแบบดิจิทัลคอนเทนต์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 71190

³ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี 71190

⁴ สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี 71190

⁵ สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี 71190

¹ Program Social Innovation for Community Development, Faculty of Humanities and Social
Science, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi 71190

² Digital Content Design major, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi 71190

³ Department of Computer Studies, Faculty of Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi 71190

⁴ The Mathematics Department, Faculty of Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi 71190

⁵ Program Social Digital Technology for Business, Faculty of Management Science, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi 71190

*Corresponding author: Chimmanee@kru.ac.th

Received: August 19, 2024; **Revised:** October 2, 2024; **Accepted:** October 11, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังกะ วิเคราะห์บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และค้นหาแนวทางในการใช้ทุนเหล่านี้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน การวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิจัยเชิงมานุษยวิทยา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชากร 25 คน มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ในพื้นที่ การสร้างเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลที่ครอบคลุมและเชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แนวคิด (Thematic Analysis) โดยใช้วิธีการสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา

ผลการศึกษพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและลึกซึ้ง ประกอบด้วยความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรมดั้งเดิม เช่น ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์และประเพณีสงกรานต์มอญบ้านวังกะ ซึ่งจัดขึ้นทุกปีและมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งในและนอกพื้นที่ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บค่าเข้าชมงาน ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงการขายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าทอมอญ เครื่องประดับ และงานหัตถกรรมต่าง ๆ จากการสำรวจพบว่ารายได้เฉลี่ยของชุมชนเพิ่มขึ้น

ประมาณ 30% ในช่วงการจัดกิจกรรมประเพณีใหญ่ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามากว่า 3,000 คนปี ส่งผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชนมากกว่า 500,000 บาทต่อปี การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาและส่งต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมอญบ้านวังกะในระยะยาว

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจฐานราก ชุมชนมอญบ้านวังกะ การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This research aims to study the development of the grassroots economy through the utilization of cultural capital by the Mon ethnic group in Ban Wang Ka, Nong Loo Subdistrict, Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province. The objectives are to synthesize the cultural capital of the Ban Wang Ka community, analyze the role of cultural capital in grassroots economic development, and identify ways to use this capital to create added value and improve the quality of life of the community. The research employs qualitative methods, incorporating anthropological approaches. The sample group consists of 25 individuals with knowledge and experience in the community's culture and economy. Data collection methods include in-depth interviews, focus group discussions, and on-site observation. Research tools consist of structured and semi-structured interview guides to collect comprehensive and in-depth data. Data analysis involves content analysis and thematic analysis, using triangulation to enhance the credibility of the findings.

The study results reveal that the Mon ethnic group in Ban Wang Ka possesses diverse and profound cultural capital, including religious beliefs and traditional rituals such as the "Boat Floating Ceremony" for misfortune dispelling and the Mon Songkran Festival, which are held annually and play a significant role in generating income for the community. These events attract numerous tourists, both from within and outside the region, resulting in income distribution through various channels, such as entrance fees, accommodation, food

and beverages, and the sale of souvenirs and local products like Mon-woven textiles, jewelry, and handicrafts. Survey data indicate that the community's average income increases by approximately 30% during major cultural festivals, especially during the Songkran Festival, which attracts over 3,000 tourists annually. This leads to an economic circulation exceeding 500,000 baht per year within the community. Utilizing this cultural capital not only helps preserve and transmit the Mon identity of Ban Wang Ka but also plays a crucial role in promoting cultural tourism and fostering sustainable economic collaboration. The approach to leveraging cultural capital can effectively add value and create economic sustainability for the community, serving as an essential tool for grassroots economic development and strengthening the Mon community in Ban Wang Ka in the long term.

Keywords: Cultural capital, Grassroots economy, Mon community of Ban Wang Ka, Local development

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันของอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาพบว่าการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยเฉพาะในภาคการท่องเที่ยวที่ถือเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ภายหลังการระบาดของโควิด-19 เศรษฐกิจท้องถิ่นเริ่มฟื้นตัวในปี 2024 การท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีมีแนวโน้มกลับสู่ระดับก่อนการระบาด ซึ่งคาดว่าจะภายในกลางปี 2025 จะสามารถกลับคืนสู่ระดับเดิมได้อย่างสมบูรณ์ การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม เช่น การเยี่ยมชมสะพานมอญ วัดวังแก้วเวการาม และการทำบุญตักบาตรในวัดชีขาวมอญ เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจำนวนมากได้เข้ามาเยี่ยมชมและสร้างรายได้กว่า 3 ล้านบาทในช่วงวันหยุดยาว (Bangkok Post, 2021)(Bangkok Post) ในด้านเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดกาญจนบุรีและประเทศ แนวโน้มในปี 2024 คาดว่าจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีการคาดการณ์การเติบโตที่ 2.4% ในปี 2024 และเพิ่มขึ้นเป็น 2.8% ในปี 2025 โดยปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญคือการท่องเที่ยวและการบริโภคภาคเอกชน นอกจากนี้ การส่งออกสินค้ายังคงมีแนวโน้มที่ดีซึ่งจะช่วยสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ (World Bank, 2024)(World Bank) วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพในอำเภอสังขละบุรีเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมเป็นหลัก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาทำให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น อาหาร และของที่ระลึก นอกจากนี้ ธุรกิจท้องถิ่นและร้านอาหารยังมีโอกาสเติบโตเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนในชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรีสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ได้รับสัญชาติไทย กลุ่มนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พวกเขาอพยพพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ และพื้นที่ปริมณฑล รวมถึงจังหวัดอื่น ๆ กลุ่มนี้ได้รับสัญชาติไทยและมีชีวิตความเป็นอยู่ตามวิถีของชุมชนท้องถิ่น บางชุมชนยังคงรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์แบบมอญไว้อย่างดี ขณะที่บางชุมชนมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย แต่ยังคงความภาคภูมิใจในเชื้อสายมอญ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์มอญในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่ได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนดังกล่าว อำเภอทองมะกา และอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี และ 2) กลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ไม่ได้รับสัญชาติไทย กลุ่มนี้อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากความไม่สงบทางการเมืองและการบีบคั้นของรัฐบาลของประเทศเมียนมา พวกเขาได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายแดนไทย-เมียนมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2562: 3) ชุมชนมอญบ้านวังกะ

เป็นตัวอย่างที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน กลุ่มชาติพันธุ์มอญที่อพยพมาจากเมืองมะละแหม่ง ประเทศเมียนมา ได้นำวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมเข้ามาสู่พื้นที่นี้ และยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างแข็งแกร่ง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (นพรัตน์ ไชยชนะ, อภิชาติ ใจอารีย์ และ ประสงค์ ตันพิชัย, 2564: 258) อย่างไรก็ตาม ชุมชนมอญบ้านวังกะกำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาและใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์และเสนอแนวทางที่จะนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะมีบทบาทสำคัญในการรักษาและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรมดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ สะพานไม้มอญ (สะพานอุตตมานุสรณ์) และวัดวังกวิเวการาม ซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงชุมชนกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ พิธีกรรมและความเชื่อของชาวมอญ เช่น การทำบุญ การบูชาบรรพบุรุษ และพิธีการลอยเรือสะเดาะเคราะห์ สะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกับธรรมชาติและศาสนาพุทธที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน การที่ชุมชนยังคงปฏิบัติพิธีกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความศรัทธาและความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้ทุนทางวัฒนธรรมนี้มีอิทธิพลต่อความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลึกซึ้ง (นพรัตน์ ไชยชนะ, อภิชาติ ใจอารีย์ และ ประสงค์ ตันพิชัย, 2564: 258) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สร้างความโดดเด่นและน่าสนใจ โดยนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ เช่น การเข้าร่วมพิธีทำบุญที่วัด การสวมชุดมอญเพื่อถ่ายภาพที่สะพานไม้มอญ รวมถึงการชิมอาหารพื้นเมืองของชาวมอญ นอกจากนี้ งานหัตถกรรม การทอผ้า และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนภูมิปัญญาชาวมอญยังเป็นสินค้าที่สร้างมูลค่าและรายได้ให้กับชุมชน การรักษาและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมนี้ทำให้ชุมชนมอญบ้านวังกะมีความโดดเด่นในฐานะชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และยังเป็นแนวทางที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาและสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมจะช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างยั่งยืน (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2562: 2)

ปัญหาหลักของการวิจัยนี้คือ การขาดแนวทางที่ชัดเจนในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะยังคงมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน แต่การที่ชุมชนขาดความเข้าใจและแนวทางในการพัฒนาทุนเหล่านี้ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม กลายเป็นปัญหาที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ผู้วิจัยใช้หลักการทางมานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์ชุมชนในการสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาสังเคราะห์หัตถาพของทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน แนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากประกอบด้วย การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ การจัดกิจกรรมและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับตลาดท้องถิ่นและตลาดนานาชาติ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จะนำเสนอแนวทางที่สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนมอญบ้านวังกะในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์หัตถาพของทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ
3. เพื่อค้นหาแนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

กรอบแนวคิดและสมมุติฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัยจากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาสามารถพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การศึกษาบทบาทของอัตลักษณ์และพิธีกรรมทางวัฒนธรรมงานวิจัยของเนตรนา วรวงษ์ (2565) เน้นย้ำถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ความเป็น

มอญและพิธีกรรมดั้งเดิมที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวมอญบ้านวังกะ การที่ชุมชนสามารถรักษาและส่งต่อพิธีกรรม เช่น การทำบุญ การลอยเรือสะเดาะเคราะห์ และพิธีสงกรานต์ ทำให้เกิดความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สะท้อนถึงความเชื่อและคุณค่าที่ชุมชนให้ความสำคัญ งานวิจัยนี้ช่วยเน้นย้ำว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจงานวิจัยของสุชาสินี วิทยาภรณ์ และคณะ (2566) เน้นถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะ พบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นำเสนอกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และประเพณีของชาวมอญ เช่น การแสดงดนตรี การสาธิตการทำอาหารพื้นเมือง และการทอดผ้า สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้เป็นหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถเป็นแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน การศึกษาด้านกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยนพรัตน์ ไชยชนะ, อภิชาติ ใจอารีย์ และประสงค์ ดันพิชัย (2564) ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านวังกะ การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ช่วยสร้างความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การวิจัยนี้เน้นถึงการเรียนรู้ร่วมกันและความสามารถของชุมชนในการปรับตัวเพื่อนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการเกิดประโยชน์ และการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญ งานวิจัยของนพรัตน์ ไชยชนะ (2562) วิเคราะห์ถึงการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะในชุมชนบ้านวังกะ การสืบทอดอัตลักษณ์นี้ไม่เพียงแต่รักษาความเป็นมอญ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการสืบทอดและรักษาอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้ จากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 4 ชิ้น ข้อสรุปที่ได้คือ ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นมอญมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การใช้ทุนทางวัฒนธรรมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก การวิจัยนี้จึงเน้นศึกษาแนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิทยาทางมานุษยวิทยา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกสนามวิจัยและสถานการณ์ทางสังคม การเลือกชุมชนบ้านวังกะต่าบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นสนามวิจัย เนื่องจากชุมชนนี้มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและรักษาทุนทางวัฒนธรรมไว้อย่างดี เชื่อมโยงกับประเด็นวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การเลือกพื้นที่นี้ยังพิจารณาจากการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและความร่วมมือจากชุมชนในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อกับผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อขออนุญาตและกำหนดวันที่จะเข้าไปศึกษาสังเกตและสัมภาษณ์ โดยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอบเขตการเก็บข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดี

2. การเข้าสนามวิจัย ผู้วิจัยเข้าชุมชนบ้านวังกะต่าบลอย่างไม่เป็นทางการ โดยประสานติดต่อกับผู้นำชุมชนและสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น งานประเพณีและกิจกรรมทางวัฒนธรรม การเข้าสนามวิจัยครั้งนี้ใช้เวลา 3 เดือน (มิถุนายน – สิงหาคม 2567) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเกตและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงการประเมินผลกระทบของการทำงานสนามต่อความเป็นอยู่ของชุมชน

3. การเชื่อมชุมชนที่ศึกษา คณะผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในชุมชนบ้านวังกะต่าบล เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรม และผู้รู้ท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยใช้เวลา 1 เดือน (กันยายน 2567) เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้าง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องและครอบคลุม

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1.1 ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางจิตวิญญาณ มีบทบาทสำคัญในชุมชน กลุ่มนี้มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาและถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน 1.2 ผู้ประกอบพิธีกรรม เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินพิธีกรรมตามประเพณีของชุมชนมอญ เป็นผู้ที่สามารถอธิบายและให้ความเข้าใจในความหมายของพิธีกรรมดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากรบรรพบุรุษได้อย่างลึกซึ้ง 1.3 ปราชญ์ชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น

ครูภูมิปัญญาสมุนไพรร ครูภูมิปัญญาการเกษตร และผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ของชุมชน กลุ่มนี้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าให้กับชุมชน

1.4 กลุ่มแกนนำในชุมชน เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชนมอญบ้านวังกะ

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 2.1 กลุ่มเยาวชน ตัวแทนของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและสืบทอดทุนทางวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและปรับตัวให้ทุนทางวัฒนธรรมมีความร่วมสมัย 2.2 หน่วยงานราชการในพื้นที่ ตัวแทนจากหน่วยงานที่มีบทบาทในการสนับสนุนการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ได้มุมมองในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจและการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน และ 2.3 ตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพในชุมชน เช่น ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ร้านอาหารพื้นบ้าน และผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นถึงมุมมองในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการเชิงเศรษฐกิจ เหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้ เนื่องจากพวกเขามีบทบาทที่หลากหลายและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรักษาและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 25 คน ช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ลึกซึ้ง ครอบคลุม และสะท้อนภาพที่แท้จริงของบทบาททุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ช่วยให้การวิจัยมีความสมบูรณ์และสามารถนำเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะได้อย่างแท้จริง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือวิจัยหลายประเภทเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งที่สุดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ โดยเครื่องมือวิจัยหลักที่ใช้ประกอบด้วย

5.1 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ประกอบพิธีกรรม และปราชญ์ชุมชนด้านต่าง ๆ นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรองจำนวน 10 คน เป็นตัวแทนเยาวชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ และตัวแทนผู้ประกอบการในชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวกับประสบการณ์ ความเชื่อ และบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างละเอียดครบถ้วน

5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-participant Observation) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการสังเกตวิถีชีวิต กิจกรรม และพิธีกรรมของชาวมอญบ้านวังกะในชุมชน โดยผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างละเอียดทั้งในส่วนของการสังเกตโดยการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการสังเกตในฐานะบุคคลภายนอก การสังเกตนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ใช้แผนผังความคิด (Mind Map) เพื่อจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้อย่างเป็นระบบ

5.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และตัวแทนเยาวชนจำนวน 10 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพบริบทของชุมชน ประวัติศาสตร์ สภาพกายภาพ สภาพสังคมและวัฒนธรรม สภาพทรัพยากรธรรมชาติ และเศรษฐกิจของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจมุมมองที่หลากหลายและประเด็นต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบ้านวังกะ การสนทนากลุ่มย่อยช่วยเสริมการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต ให้มีความครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

5.4 การวัดค่าความเชื่อมั่นและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยได้รับการประเมินด้วยค่าสัมประสิทธิ์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 0.80–1.00 แสดงถึงความสอดคล้องและความเหมาะสมของคำถาม ในขณะที่เดียวกัน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการทดสอบและมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.85 ซึ่งแสดงถึงความน่าเชื่อถือในระดับสูงของเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

การใช้เครื่องมือวิจัยทั้งสามประเภท ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง ครอบคลุม และหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจของชาวมอญบ้านวังกะได้อย่างครบถ้วน การออกแบบและการใช้เครื่องมือวิจัยที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถให้ข้อมูลที่มีความหมายและมีความแม่นยำในการสะท้อนถึงบริบทของชาวมอญบ้านวังกะได้อย่างแท้จริง

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและหลากหลาย โดยข้อมูลปฐมภูมิหมายถึงข้อมูลที่เก็บรวบรวมโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูลภายในชุมชนมอญบ้านวังกะ ขณะที่ข้อมูลทุติยภูมิหมายถึงข้อมูลที่ได้จากเอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ประกอบไปด้วยขั้นตอนและวิธีการดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความละเอียดและครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ใช้ในการวิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารราชการ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และสื่อต่าง ๆ ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนมอญบ้านวังกะ ข้อมูลเหล่านี้นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในบริบทและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับข้อมูลปฐมภูมิ การวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มมาย่อยเป็นประเด็นหลักและตีความตามกรอบแนวคิดการวิจัย ข้อมูลถูกจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การวิเคราะห์นี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และสรุปข้อมูลที่สำคัญได้อย่างชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัยได้อย่างเป็นระบบ การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้รับยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งทำให้การศึกษานี้สามารถนำเสนอข้อมูลที่เชื่อมโยงและสะท้อนความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมอญบ้านวังกะได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์

7. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ใน 3 ด้าน ได้แก่

7.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่ต่างแหล่งกัน เช่น ผู้นำชุมชน ปรมาจารย์ชุมชน บุคลากรทางการศึกษา และนักพัฒนาองค์กรเอกชนในพื้นที่

7.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นเดียวกันโดยวิธีการที่ใช้ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสนทนากลุ่ม

7.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theoretical Triangulation) ใช้กรอบการวิจัยที่มาจากทฤษฎีมากกว่าหนึ่งทฤษฎีเพื่อตรวจสอบและนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย

8. การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยมหาวิทยาลัยทักษิณ (เลขที่โครงการวิจัย 390/66) โดยผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามแนวทางการรักษาจริยบรรณในการวิจัยอย่างเคร่งครัด ทั้งในด้านการขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล การรักษาความลับ และการใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม

ผลการศึกษา

ผลการศึกษานี้ได้ถูกนำเสนอให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูลที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงระหว่างทุนทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ดังนั้นผลการศึกษาจึงถูกแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสืบทอดผ่านวิถีชีวิต ความเชื่อ และสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การสังเคราะห์ทุนเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจถึงการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมมอญในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสามารถนำเสนอผลการสังเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ทู่นทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ทุนวัฒนธรรม	รายละเอียด	เสี่ยงสะท้อน
ทุนวัฒนธรรม ส่วนที่แฝงฝังอยู่ ในกาย	ความเชื่อทางศาสนาและวิถีชีวิต กลุ่มมอญบ้านวังกะมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีการปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ การสรงน้ำต้นโพธิ์ และการบูชาผีบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและวิถีชีวิตที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา แต่ยังเป็นการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ เป็นประเพณีที่สำคัญในการสะเดาะเคราะห์ บัดเป่าสิ่งไม่ดีออกไปจากชีวิต โดยใช้เรือที่ตกแต่งอย่างสวยงามลอยในน้ำ ประเพณีสรงกรานตมอญ เป็นการเฉลิมฉลองปีใหม่ของมอญที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมมอญ มีการสรงน้ำพระ รตน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และการเล่นสาดน้ำ งานประเพณีทอดกฐินและผ้าป่า จัดขึ้นหลังจากออกพรรษา ชาวมอญบ้านวังกะจะรวมตัวกันเพื่อจัดขบวนแห่กฐินและผ้าป่าไปถวายวัด กิจกรรมนี้นอกจากจะเป็นการทำบุญและแสดงความสามัคคีแล้ว ยังเป็นการรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่ชาวมอญยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น	“กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ลึกซึ้ง ซึ่งปรากฏในพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ และประเพณีสรงกรานตมอญ ซึ่งสะท้อนถึงการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความศรัทธาที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น” (กลุ่มชาติพันธุ์มอญ) “พิธีกรรมเหล่านี้มีความสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นการบัดเป่าสิ่งไม่ดีออกไปจากชีวิต โดยใช้เรือที่ตกแต่งอย่างสวยงามลอยในน้ำ” (ปราชญ์ชุมชนมอญ)

ทุนวัฒนธรรม	รายละเอียด	เสียงสะท้อน
	ประเพณีวันขึ้นปีใหม่มอญ (เทศกาลมอญ) จัดขึ้นหลังเทศกาลสงกรานต์ ชาวมอญจะมีการทำบุญตักบาตร ถวายอาหารพระ และจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เป็นการเฉลิมฉลองปีใหม่และขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต การแสดงรำมอญและดนตรีพื้นบ้าน ในงานเทศกาลและงานบุญต่างๆ ชาวมอญบ้านวังกะจัดการแสดงรำมอญและดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นศิลปะที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ การรำและดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นมอญที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ	
	ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภาษา การใช้ภาษามอญในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่าง ๆ สะท้อนถึงการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น การทำข้าวแช่แบบมอญ การสืบทอดภาษามอญจากรุ่นสู่รุ่นเป็นตัวอย่างของการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการรักษามรดกทางวัฒนธรรม เช่น งานหัตถกรรม กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีฝีมือในการทำหัตถกรรมที่มีลวดลายและเทคนิคเฉพาะ การทำอาหารและขนมมอญ อาหารและขนมมอญมีรสชาติและวิธีการทำที่เป็นเอกลักษณ์ งานหัตถกรรม การ	“การใช้ภาษามอญในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นตัวอย่างของการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวมอญบ้านวังกะ ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการรักษาอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน” (ครูภูมิปัญญามอญ) “กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีฝีมือในการทำหัตถกรรมที่มี

ทุนวัฒนธรรม	รายละเอียด	เสียงสะท้อน
	สร้างสรรค์งานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีความสวยงาม ทำให้สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้น	ลวดลายและเทคนิคเฉพาะ ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีมูลค่าเพิ่มในตลาด” (นักวิชาการมอญศึกษา)
ทุนวัฒนธรรม ส่วนที่อาศัยการ สถาปนา	บทบาทของผู้นำทางศาสนา หลวงพ่ออุตตมะเป็นผู้นำทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างและรักษาวัฒนธรรมมอญ โดยเฉพาะการก่อสร้างวัดวังกวีเวการาม และสะพานไม้มอญ (สะพานอุตตมานุสรณ์) ที่กลายเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมในชุมชน การนำของท่านไม่เพียงแต่เป็นการสร้างศาสนสถาน แต่ยังเป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนและการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน การฟื้นฟูและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เทศกาล “พื้นวิถีโปะมอดบ้าง” เป็นการส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรมมอญในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการสืบทอดประเพณี แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างชุมชนใหม่ที่วังกะบน หลังจากการสร้างเขื่อนยังสะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการปรับตัวและสร้างเครือข่าย	“การนำของหลวงพ่อยุตตมะในการสร้างศาสนสถานไม่เพียงแต่เป็นการสร้างที่ทางศาสนา แต่ยังเป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนมอญบ้านวังกะ” (ปราชญ์ชุมชนมอญ) “การจัดเทศกาล ‘พื้นวิถีโปะมอดบ้าง’ ไม่เพียงแต่เป็นการสืบทอดประเพณีเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมมอญในชุมชน รวมถึงสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างชุมชนใหม่ที่ ‘วังกะบน’ หลังการสร้างเขื่อนสะท้อนถึงความสามารถของ

ทุนวัฒนธรรม	รายละเอียด	เสียงสะท้อน
	ทางสังคมที่เข้มแข็ง	ชุมชนในการปรับตัวและสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง”(ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและสหชนากลุ่ม)
ทุนวัฒนธรรม ส่วนที่อยู่ในรูป ของวัตถุ	สถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้าง วัด วังแก้วอารามและสะพานไม้มอญเป็น สัญลักษณ์ที่สำคัญของวัฒนธรรมมอญ บ้านวังกะ สถาปัตยกรรมและสิ่งปลูก สร้างเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีบทบาททาง ศาสนา แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยง อดีตและปัจจุบันของชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็น ศูนย์กลางที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับชุมชน	“วัดวังแก้วอารามและ สะพานไม้มอญไม่ได้มีเพียง บทบาททางศาสนา แต่ยัง เป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยง อดีตและปัจจุบันของชุมชน สถาปัตยกรรมเหล่านี้ทำ หน้าที่เป็นศูนย์กลางที่ช่วย ส่งเสริมการท่องเที่ยวและ สร้างรายได้ให้กับชุมชนมอญ บ้านวังกะอย่างยั่งยืน” (พระสงฆ์ชาวมอญ)
	วัตถุทางศาสนาและเครื่องรางของขลัง วัตถุที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ลูกประคำ เครื่องรางของขลัง และวัตถุที่ ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ๆ เป็น เครื่องมือในการสืบทอดความเชื่อทาง ศาสนาและวัฒนธรรม วัตถุเหล่านี้ไม่ เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่ยัง เป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชุมชน	“วัตถุที่ใช้ในพิธีกรรมทาง ศาสนา เช่น ลูกประคำ เครื่องรางของขลัง ไม่เพียง แต่เป็นสัญลักษณ์ทาง ศาสนา แต่ยังเป็นตัวแทน ของ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชุมชน สืบทอดความเชื่อ และวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น” (ปราชญ์ชุมชน)

ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านความเชื่อทางศาสนา การฟื้นฟูประเพณีและ

พิธีกรรม รวมถึงการรักษาสถาปัตยกรรมและวัตถุทางศาสนา ทุนวัฒนธรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนและส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่คงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

2. บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมช่วยส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจะช่วยให้เข้าใจถึงวิธีที่ชุมชนมอญสามารถรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ของตนในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ เช่น สะพานไม้มอญและวัดวังแก้วเวการาม เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศเดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่เหล่านี้ ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนผ่านการจำหน่ายสินค้าและบริการ เช่น ของที่ระลึก อาหารพื้นเมืองและบริการที่พัก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ไม่เพียงช่วยรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่ยังสร้างมูลค่าและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ควรมีการสำรวจและให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน รวมถึงรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่ชัดเจนต่อเศรษฐกิจของชุมชน ดังเลียงสะท้อน

“ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ เช่น สะพานไม้มอญและวัดวังกวีเวการาม ได้กลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศเดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่เหล่านี้ ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนผ่านการจำหน่ายสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น ของที่ระลึก อาหารพื้นเมือง และบริการที่พัก” (เสียงสะท้อนจากเวทีสนทนากลุ่ม)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนมอญบ้านวังกะ นอกจากจะช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว ยังเป็นการเพิ่มมูลค่าและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

2.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์มอญได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ เช่น ข้าวแช่แบบมอญ ผ้าทอมือ และเครื่องรางของขลัง ผลิตภัณฑ์เหล่านี้สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและยังช่วยสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างรายได้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ดังเสียงสะท้อน

“กลุ่มชาติพันธุ์มอญใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ เช่น ข้าวแช่แบบมอญ ผ้าทอมือ และเครื่องรางของขลัง ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน แต่ยังช่วยสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป” (เสียงสะท้อนจากเวทีสนทนากลุ่ม)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างรายได้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของตลาด แต่ยังเป็นสื่อที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตดั้งเดิมกับเศรษฐกิจปัจจุบัน ทำให้ชุมชนสามารถรักษามรดกและวัฒนธรรมไว้ได้ในระยะยาว

ภาพที่ 1 ถุงมอญพัสดราถุงผ้าเอนกประสงคืลีนค้ำวฒนธรรมชุมชนมอญบ้านวังกะ
ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (5 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 2 กล่องใส่บรรจุภัณฑ์ลีนค้ำวฒนธรรมชุมชนมอญบ้านวังกะ
ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (5 พฤษภาคม 2567)

2.3 การสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจในชุมชน ทูทางวัฒนธรรมมีบทบาทใน

การสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจภายในชุมชน เช่น การจัดงานเทศกาลและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดผู้คนจากชุมชนอื่น ๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมถึงการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค การสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมดังเล็งสะท้อน

“ทูทางวัฒนธรรมยังมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจในชุมชน โดยชุมชนมีการจัดงานเทศกาลและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดผู้คนจากชุมชนอื่น ๆ มาร่วมงาน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมถึงการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค” (เสียงสะท้อนจากเวทีสนทนากลุ่ม)

การสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจภายในชุมชนกับชุมชนอื่น ๆ ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมและงานเทศกาลเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ทูทางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

2.4 การพัฒนาทักษะและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทูทาง

วัฒนธรรมยังช่วยในการพัฒนาทักษะและความรู้ของชุมชน เช่น การฝึกทักษะการทอดผ้า การทำอาหาร และการจัดการธุรกิจภายในชุมชน การพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชน ดังเล็งสะท้อน

“การสืบทอดและการใช้ทูทางวัฒนธรรมยังช่วยในการพัฒนาทักษะและความรู้ของชาวบ้าน เช่น การฝึกฝนทักษะการทอดผ้า การทำอาหาร และการจัดการธุรกิจในชุมชน การฝึกฝนเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้ แต่ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนอีกด้วย” (เสียงสะท้อนจากเวทีสนทนากลุ่ม)

การพัฒนาทักษะและความรู้ผ่านการสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การฝึกฝนเหล่านี้ไม่เพียงแต่เพิ่มขีดความสามารถในการสร้างรายได้ แต่ยังส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน

ภาพที่ 3 กิจกรรมฝึกอบรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน (เรียนรู้การทำเกม)

ที่มา: วีระ ยุคคุณธร (17 กันยายน 2567)

ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับรายได้ ค่าใช้จ่าย การท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชน ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้เป็นจุดขายหรือสิ่งดึงดูดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่สนใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญจะเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ เช่น สะพานไม้มอญและวัดวังกวีเวการาม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น ของที่ระลึก อาหารพื้นเมือง และบริการที่พัก ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนจะถูกนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการบำรุงรักษาและอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาและการรักษาทุนวัฒนธรรมจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ในส่วนของการเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยวที่ชุมชนมอญบ้านวังกะสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นจุดขายที่น่าสนใจ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีคุณค่า จึงมีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะกลับมาเยี่ยมชมอีกครั้ง หรือนำสถานที่เที่ยวให้ผู้อื่นรู้จักมากขึ้น ส่งผลให้มีการเพิ่ม

รายได้และโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทูทางวัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ เพิ่มมูลค่า และเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมอญบ้านวังกะให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและเข้มแข็งยิ่งขึ้น

3. แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

การใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมอญบ้านวังกะสามารถทำได้ผ่านการพัฒนาหลายด้านที่เชื่อมโยงกับความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน การดำเนินการดังกล่าวควรมีความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีที่สำคัญในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยชุมชนมอญบ้านวังกะสามารถจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และประสบการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การเยี่ยมชมสะพานไม้มอญ วัดวังกวีเวการาม และการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ การจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวควรทำโดยกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชน เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนหรือสหกรณ์ท่องเที่ยว โดยมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อให้สามารถต้อนรับและให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมืออาชีพ การจัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มมูลค่าและดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในท้องถิ่น

3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ข้าวแช่แบบมอญ ผ้าทอมือ และเครื่องรางของขลัง สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้โดยการพัฒนาคุณภาพและการออกแบบที่ตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มแม่บ้านในชุมชนสามารถร่วมกันพัฒนาและผลิตสินค้าเหล่านี้ โดยอาจได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการฝึกอบรมและให้คำปรึกษาด้านการตลาด การสร้างแบรนด์และการทำการตลาดออนไลน์เป็นแนวทางที่สำคัญในการเพิ่มมูลค่าและขยายตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

3.3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนมอญบ้านวังกะกับชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือแม้แต่ชุมชนในระดับประเทศ จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดร่วมกัน การจัดตั้งเครือข่ายหรือสหกรณ์ระหว่างชุมชนจะ

ช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการแบ่งปันทรัพยากรและโอกาสในการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.4 การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะชุมชน การพัฒนาทักษะของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นทักษะการทอผ้า การทำอาหาร การจัดการธุรกิจ หรือการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การฝึกอบรมควรดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการศึกษา หรือองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีการร่วมมือกับผู้นำชุมชนและกลุ่มคนที่มีประสบการณ์ในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ชาวบ้านมีความสามารถในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และบริการ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว

3.5 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมมอญเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การจัดงานเทศกาลวัฒนธรรม การบูรณะศาสนสถาน หรือการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมมอญ การทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่ยังสามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวและผู้สนใจในวัฒนธรรม ทำให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การดำเนินการเหล่านี้เป็นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมอญบ้านวังกะ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยให้การพัฒนานี้เป็นไปอย่างยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของทั้งชุมชนและตลาดภายนอก

อภิปรายและสรุปผล

กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ทุนทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน สามารถสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

1. ทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น พิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ และการใช้ภาษามอญในชีวิตประจำวัน เป็นตัวแทนที่สื่อถึงความศรัทธาและความมุ่งมั่นในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญบ้านวังกะ สอดคล้องกับการศึกษาของเนตรนภา วรวงษ์ (2565) สนับสนุนว่าพิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือในการรักษาและเชื่อมโยงวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน การสังเคราะห์ทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะยืนยันถึงความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผ่านการรักษาภูมิปัญญาและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวและรักษาอัตลักษณ์ของตนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างยั่งยืน

2. บทบาทของทูทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน โดยการใช้ทูทางวัฒนธรรมในเชิงท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นจุดดึงดูดที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการให้บริการต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวที่สะพานไม้มอญและวัดวังกวีเวการาม ซึ่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุทธิณี วิทยากรณ์ และคณะ (2566) ยืนยันว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นช่องทางที่ช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และยกระดับเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ข้าวแช่แบบมอญ และผ้าทอมือ ยังเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชน ส่งผลให้เกิดการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และสอดคล้องกับการศึกษาของพรรัตน์ ไชยชนะ, อภิชาติ ใจอารีย์ และประสงค์ ต้นพิชัย (2564) ได้สนับสนุนว่าผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของตลาด แต่ยังเป็นสื่อที่สะท้อนถึงความหลากหลายและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมอญบ้านวังกะ

3. แนวทางการใช้ทูทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ผลการศึกษาเสนอแนวทางที่ชัดเจนในการใช้ทูทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมอญบ้านวังกะ โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการฝึกอบรมพัฒนาทักษะของชาวบ้านเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถ

ช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และประสบการณ์ วัฒนธรรม รวมถึงการสร้างแบรนด์และการทำการตลาดออนไลน์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการเพิ่มมูลค่าและสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ สุธาสิณี วิทยาภรณ์ และคณะ (2566) ซึ่งให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น เทศกาลและการแสดง ศิลปะพื้นบ้าน เป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนอื่น ๆ ยังเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนมอญบ้านวังกะ

ความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะที่สืบทอดมาอย่างยาวนานไม่ได้เป็นเพียงการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน การนำทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมอญบ้านวังกะ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน สร้างโอกาสให้ชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน การนำเสนอแนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มและการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบายและการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์และสืบสานทุนทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนมอญบ้านวังกะสามารถคงอัตลักษณ์และเติบโตในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืนและมีคุณค่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาชุมชน

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สนับสนุนชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้มีคุณภาพสูงขึ้น โดยสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้ เช่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจและสอดคล้องกับวัฒนธรรมมอญ ชุมชนควรสร้างแบรนด์ของตนเองและขยายตลาดผ่านการตลาดออนไลน์และการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าต่าง ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดส่งผลต่อการเพิ่มรายได้และการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน
2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนมอญกับชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง โดยเน้นการจัดตั้งสหกรณ์

หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองและการแบ่งปันทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายดังกล่าวจะช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปได้ และยังส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการแข่งขันกับตลาดภายนอก

3. การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ จัดอบรมและพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับสมาชิกในชุมชน เช่น ทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจ การทอผ้า การทำอาหาร รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาทักษะดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขันได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยนี้ยังไม่ได้เจาะลึกถึงรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างชัดเจน จึงควรทำการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการค่าใช้จ่ายในชุมชน เพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อไป

2. ควรศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถดึงดูดตลาดมากขึ้น เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ หรือการสร้างเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน สรรวจเพิ่มเติมเกี่ยวกับช่องทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเพิ่มการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น

3. งานวิจัยครั้งนี้ยังไม่ได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงหรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก ควรวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชนให้ยั่งยืนยิ่งขึ้น

4. ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินความยั่งยืนของทุนทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนว่ามีการสืบทอด การอนุรักษ์ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนทรัพยากรอันทรงคุณค่าจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี พุทธทศนุกาญจนบุรีจากอัครมุขมณฑลเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (บพท.) คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูง รวมถึงสมาชิกในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนเยาวชน ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และรวมถึงศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยเชิงวัฒนธรรมมาโดยตลอดถึงแม้ท่านจะไม่อยู่บนโลกใบนี้แล้วก็ตาม หากมีข้อผิดพลาดประการใดในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดแต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว. (2562). แนวทางการปรับใช้ทุนวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนบ้านวัง
หอน ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(พิเศษ),
188 – 209.
- ณฤศณ เปือกอัมไฟ. (2558). การศึกษาลึยเต็น ตนตริโนพิธีวอนโวะซาง กลุ่มชาติพันธุ์มอญ
บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพฯ: กระบวน
วัฒนธรรม.
- นพรัตน์ ไชยชนะ, อภิชาติ ใจอารีย์ และ ประสงค์ ตันพิชัย. (2564). กระบวนการเรียนรู้อัตลักษณ์
ทางชาติพันธุ์มอญ: กรณีศึกษาบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัด
กาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 9(1),
256 – 278.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2562). อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญจากฐานสู่ฐาน: กรณีศึกษาบ้านวังกะ
ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เนตรนา รวงษ์. (2565). อัตลักษณ์ความเป็นมอญกับประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
มอญที่บ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภควดี ทองชมภูณู และ พัทรินทร์ ลาภานันท์. (2563). “บ้าน” ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญวังกะ:

ความหมายและเงื่อนไขเบื้องหลังการให้นิยาม. **วารสารมนุษยศาสตร์และ**

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 37(2), 173–203.

มลธิชา เกริ่นกระโทก. (2555). **พุทธในแบบมอญบ้านวังกะ: วิถีชีวิตบนชายขอบแดนสยาม**.

ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุธาสินี วิทยาภรณ์, ตุลา ไชยาศรีรินทร์โรจน์, สิริพร ดงสิงห์ และ ญัฐวดี รังสิยานนท์. (2566).

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนชาวมอญ อำเภอสังขละ

บุรี จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก**,

9(2), 61–73.

Bangkok Post. (2021, October 23). **Long-weekend crowds throng Sangkhla Buri**,

from [https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2203695/long-weekend-](https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2203695/long-weekend-crowds-throng-sangkhla-buri)

[crowds-throng-sangkhla-buri](https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2203695/long-weekend-crowds-throng-sangkhla-buri).

Chaichana, N., Jai-aree, A., & Tanpichai, P. (2018). Process of Mon ethnic identity

construction: A case study in Ban Wangka. **PSAKU International Journal of**

Interdisciplinary Research, 7(2), 60–72.

World Bank. (2024, July). **Thailand Economic Monitor July 2024: Unlocking the**

Growth Potential of Secondary Cities, from

[https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/thailand-economic-](https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/thailand-economic-monitor)

[monitor](https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/thailand-economic-monitor).